

LO CATALANISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director.—Los originals no 's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Carrer de Madoz, núm. 31 y 35

SABADELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Sabadell	2 rals al mes
Fora	8 " trimestre.
Un número sol.	1 "

Anuncis á preus convencionals.

LOS QUE TENEN BARRA Y ESCRIUHEN AB ELLA

TIPO INDEFINIT

J. Salero de Fornos, natural de Andalusía, per nosaltres d'edat desconeguda y per més que, si sas obras no ho acreditan aixís, la seva apariencia es la d'home grant; ni es blanch, ni moreno, ni negre, pero podém assegurar que la vergonya no 'l farà tornar máy roig; no li falta cap dent, te la dentadura tan complerta com la gana; sa fisonomia es sempre seria; la enveja ha desterrat del seu rostre la rialla y aixó li dona 'l posat del home que 's guanya honradament la subsistencia á copia de pensar molt, escriurer molt y desbarrar molt.

Viu per tot arreu hont pot trovar mansos que l' escoltin y editors que se 'l creguin; ha viatjat bastant y no per compte d'una fàbrica de gorras, sino portant ab ell constantment la fàbrica, ab perjudici dels vehins que han soportat tan especulativa iudustria. Aquesta y l'art de la ploma 'l caracterisan.

Sas aficions *mercantils* lo portaren un dia á Barcelona en época en que celebrava sa Esposició Universal, época de verdadera forrolla per un carácter com lo seu. De si 'n tragué ó no profit, la mostra encara ve donantne ab uns curiosos articles de profunditat ben reconeguda, que sol escriurer ab enveuable sombra.

Mes, no adelantém los sucesos com solen parodiar dels novelistas cursis los articulistas beneyts, y veyém primer com fou que 'l seu

nom lográ llarga y amplíssima coneixensa en nostre mon de negocis y literatura parda, donchs contemplat baix aquest doble aspecte, lo podrém veurer no sols un valent economista y gran escriptor, sí que á la vegada possehit de molta inventiva y de no poca tontería.

Com hem dit ja, vingué á Barcelona poch avants d' obrirse la Exposició; y no vingué sol, que ab ell s' aconvoyaren tots aquells de bona memoria com los Perillans y Varelas, dignes precursors d' aquell altre convoy de jefes de partit, figuretas de pessebre que desfilaren á tall de parodia antiga debaix l' arch monumental del nostre parch, y com aquestos entraren aquells dins Catalunya ab l' ayre de dictadors en terras de nova propietat per dret de conquesta. Y succehí lo que ja es de preveurer sempre, aixó es, que entre mitj de moltes joyas de valor, al fons d' un quadro tan ple de riquesas y tresors, sempre 's destacan á la vista del públich los artefactes de quincalla; la nota que per ser discordant fereix l' orella del aficionat que saboreja 'ls acorts d' una bona orquesta, no es may olvidada, y es per aixó mateix també que tothom parla de las tacas del sol, donchs no campejan en vá dins d' un fondo tant ple d' hermosa llum. Aixís fou com se distingí lo senyor Salero de Fornos durant sa estada entre nosaltres.

Y per cert que sa figura no se 'ns despintará may més, puig te 'l relleu de la constancia; aixís l' hem vist sempre aficionadíssim á bestreurer per tot arreu, y pera no desmentirho ha sortit ara á bestreure sense com va ni com costa la paciència dels lectors castellans de bona fé, propinantlos hi com *un cop de sabre* la descripció de cóstums catalanas més estúpida y desgraciada que puga publicar may en sas págines, no ja 'l periódich il·lustrat, la *Ilustración Española y Americana*, sino 'l retall de paper més insignificant que hagin tirat de molts anys á aquesta part las prempsas de la vila del ós.

No obstant, es en dita *Ilustración Española y Americana*, y en un de sos darrers números, quals preferents llochs son dedicats al célebre inventor del sub-marí, don Isaac Peral, ahont nos hi compareix un article firmat per un tal J. Valero de Tornos, ridiculisant la figura d' un tonto á qui s' atribueix la manía dels grants invents y de las portentosas empresas, un nou *Quijote* á la moderna, baix lo curiós sub-títol de *Un tipo barcelonés*.

¡Oh, talent d' observació, lo dels que escriuhen ab tanta barra, tú que logras fer de desgraciat bufon en las planas madrilenyas, tú que demanas que 's pagui del fondo de calamitats una pensió á *Samboy* (sic) pe 'ls héroes de tas humoradas, no 't donguis pena, que no ha de faltarte un lloch amplíssim en la secció de beneyts d' aquella santa casa!

Q.

SECCIÓ POLÍTICA

Segons diuhen los periodistas de San Sebastian y copiantlos de Madrit, la unió de Cánovas y Romero Robledo es casi una cosa feta.

Y en proba de lo mateix, 's diu que un toro que brindá *Lagartijo* á la senyora de Cánovas, fou un homenatge del jefe dels reformistas, qui volia obsequiar d' un modo á altre á son antich jefe polítich.

¿Quí pensaria al veurer al célebre torero vestit ab las coloraynas propias de la plassa, la *montera* en una ma y la espasa en l' altra, qu' aquell brindis era com lo sagell de la nova aliansa reformista conservadora?

Misteris de la política madrilenya.

Avuy se valen dels toreros para negociar relaciones interrompudas.

Demá potser 's valdran dels mateixos toros pera los assumptos que 'ls convinquin.

Al fi y al cap ¿han fet may altra cosa que torejar al pais?

Per fi 'l senyor Sagasta ha pogut fer sa *solemne aribada* á Bilbao.

Segons diuhen los periodichs liberals ha sigut una cosa may vista en aquell pahis.

La veritat es que á creurer lo que diuhen los corresponsals, lo partit sagasti ha fet forsas de flaqueza pera preparar una ovació tan *expontánea*.

Mireu que en un poble com Bilbao, haverhi homes que segons diuhen los liberals de per allá, 's mostravan orgullosos d' haver encaixat ab Sagasta, es tot lo que 's pot dir.

Quanta petitesa de miras pera ensalsar al polítich desacreditat que tant ha contribuít á la ruina de Espanya.

Com si no fos prou orgull pera los viscahins lo esser fill de la noble terra de Basconia, que necessitesin enorgullirse encaixant la ma del home que no tingué prou dignitat pera protestar de la pérdua de las llibertats políticas de aquella terra.

Sort que en mitj d' aquest falsejament de la opinió, produhit per los periódichs lliberals á la moderna, s' aixecan veus nobles y honradas com la de *La Union Vasco Navarra* pera protestar contra tanta farsa y tanta baixesa com pretenen tirar demunt d' un poble, los que 's diuhen directors de la opinió pública.

Veigis sino lo següent retall de *La Reinalxensa* parlant de las nobles paraulas de nostre distingidíssim colega de Bilbao:

«Basconia y Catalunya tenen ben marcada sa conducta ab tots los partits madrilenys: ni 'ls uns ni 'ls altres. Quan los polítichs van á visitarlas, han de ser re-

buts ab respecte, ab cortesia; pero no poden ser rebuts ab entussiasme que 'l possible no podria fingir. Aixís ho comprén com nosaltres, la premsa verdaderament bascongada: aixís ho diu en lo següent párrafo, l'avans esmentat periódich fuerista, comentant la arribada del senyor Sagasta, á la capital de Biscaya:

«Som cors nobles y patriotas que jamay olvidarem la ofensa, y si despreciém y aburrim al partit polítich que, per rahons de la sort, nos arrebatá 'ls furs y trepitxá la nostra honra, aburrim y despreciém als que ab aquell feren causa comú, y uns y altres trobarán sempre entre nosaltres una rebuda respectuosa, com se mereixen tots los hostes per humils que sian; pero á la seva arribada escoltarán sempre de nostres llavis la mateixa protesta que formularem al peu del arbre de nostras llibertats en lo dia de la desgracia.»

Diu lo revistor de París de un periódich madrileny que 'l director del Teatre de la Comedia Francesa pensa fer una excursió artística per tots los departaments de la vehina República, al objecte de donar á coneixer lo conjunt de la companyia, als qui no per viurer en provincias, deixan de contribuir ab sos diners al sosteniment d'aquell teatre.

Y á propòsit d'aquesta idea pregunta lo mateix revister.

«Que pensan d'aquesta excursió artística, las provincias espanyolas que pagan á proporció de sa importancia, la subvenció de un Teatre Real que no utilisan?

Estém tant acostumats los espanyols á pagar gran part de lo de Madrit sense disfrutarne, que ja no 'ns venen de nou las injusticias.

Si cada regió á Espanya tingués de viurer de sos propis medis y de sa propia activitat veuriam allavoras lo que passaria en lo centre de la Península.

Are, tal com van las cosas, bon goig que, com demanava l'altre dia *El Imparcial*, no 's pagui 'l déficit del Ajuntament de Madrit ab los diners de tota Espanya.

Y rodi la bola.

Fins que hi hagi prou vergonya pera no permetreho.

Copiém de *El Correo* de Madrit:

«Freqüent es veurer brotar lliberals lo dia en que la corona crida graciosament al govern als homes que representan aquestas ideas, brotar de tots los llochs, pera pendrer part en lo botí.»

No extranyi aixó 'l colega.

Com la política á Espanya no es altra cosa que un modo de viurer ab l'esquena dreta y á costa del pays, es més que natural que al pujar al govern los liberals ó conservadors, tots los que 's diuhen polítichs procuran encabirse á la repartició de gangas.

En fi; prou sab *El Correo* las feynas que hi han en certs cassos pera aconseguir á tothom que 's presenta.

¡Corra tanta gana entre la gent que vol fernes felissos!

Ab motiu de la invitació á Ruiz Zorrilla com á individu de la Junta del Cens, invitació que no va ser atesa, s'ha parlat aquestos dias (á Madrit s'enten) de si haguera sigut possible empresonar-lo al traspasar la frontera, dat lo cas que hagués comparegut á la crida.

A aquest objecte diu un periódich madrileny:

«Invitar á Ruiz Zorrilla á un viatge pera agafarlo, seria l'acte més infame y deslleal que hauria registrat l'història.»

Efectivament.

Mes si l' història de que 's tracta es l' història d' Espanya, hem de confessar que es una tonteria, al costat de las grans injustícies que en ella 's registren.

¿Qué més infame y més deslleal que 'ls atentats á la llibertat de las regions que formán l' Espanya y qual sagrat jurament de respecte y germanó que la unir-se pronunciaren, fou villanament trencat per qui més fort ó més astut, ha lograt donar á tota Espanya sa propia y sola fesomia?

¿Qué més infame y més deslleal que l' arreballar á totes las nacionalitats espanyolas sa llengua propia, sas costums, sas lleys, sos sagrats drets y fins sa manera de viurer?

Y si infame y deslleal fora l' invitació á Ruiz Zorrilla pera agafarlo, cosa que ningú s' ha atrevit á imaginar sisquera, ¿quin nom mereix l' home que desde París y á cubert de perills de tota classe, sens valor pera exposar sa vida cara á cara, subleva á infelisos sargentos que pagan ab la mort sa credulitat, no fent més que trastornar á Espanya?

Es precis que posats á calificar, se dongan á las cosas los calificatius que 's mereixen.

INDUSTRIA

L' INDICADOR

Vaig avuy á ocupar-me d' un instrument utilíssim, desconegut y molt menos usat á Catalunya per la major part dels propietaris de màquines de vapor, ab tot y ser tan antich com aquesta; ja que l' inventà 'l mateix pare d' ellas, l' eminent enginyer mecànic anglès *James Watt*.

No faré una descripció detallada de l' indicador, perque ab aixó m' apartaria de l' estil que en aquestos articles he d' usar, donat lo caràcter no ténich d' aquest periódich; y á més, perque 'l meu objecte no es fer un anàlisis fil per randa del tal instrument, sino més aviat parlar de la seva utilitat, de lo que fa, de lo que senyala y de com nos acusa, ab la major fidelitat y ab la més clara llum, lo que passa en la part interna y en la més interessant de las màquines de vapor qualsevol que sia 'l sistema d' aquestas, sia grans ó petites y ja s' apliquin á mouer fàbriques, ja al transport per terra ó al fluvial ó marítim.

L' indicador es un aparato que casi be pot dir-se que 'l podria dur á la butxaca; sembla més aviat una joguina de noy que un ormeig de la seva importància. Consta de tres parts, que son:

Primera: Un petit cilindre que te á dins un pistonet suspès per una molla espiral d' acer, de forsa coneguda; la que te ja marcada per lo constructor en uns anellets de llautó capsats per cada extrem.

Segona: Un *joch paral·lel* fet ab uns fils d' acer, com agulles de fer mitja, qual mecanisme guia verticalment á una petita punta, també d' acer, que serveix de llapidera.

Tercera: D' de un petit també ó rodet de llautó, que te un moviment giratori de va y ve. Aquest moviment li dona 'l mateix pistó de la màquina ahont l' Indicador s' aplica, á qual objecte un cordill va enganxat per un extrem, en la mateixa barra del pistó ó en altre pessa del mecanisme, moguda directa ó indirectament per aquell; y per l' altre extrem, ab lo rodet per l' intermedi d' unas ratlletas y d' un joch de palancas, de bras variable pera reduhir, á la grandaria que convinga, la carrera circular del rodet, sempre molt petita ab relació á la del pistó de la màquina ensajada.

En lo rodet hi va enrotllada una tira de paper que 'l cambia cada vegada que l' instrument funciona; y está tan enginyosament fet l' Indicador que en la actualitat sol usarse, que, en menos temps del que 's nesesita pera dirho, la punta-llapidera marca una figura en lo paper y per medi d' ella sap l' operador mecánich, intelligent en aquest art, si 'l vapor dintre del cilindre de la màquina ensejada travalla bé ó malament, ab la deguda forsa y de conformitat ab las bonas reglas de la distribució; y la mateixa figura 'ns marca 'ls datos ensencials pera calcular lo número de caballs exactes que fa 'l vapor del cilindre en cada *pulsació*; y baix la velocitat presa, directa y simultáneament, se calcula ab tota exactitut la potencia de la màquina ó sia 'l seu treball dinámich en caballs indicats. Nos diu finalment l' Indicador las varias depressions, ó sia 'l grau de buyt atmosfèrich, que hi ha en lo condensador, y 'l treball negatiu que 'l pistó sofreix en la cara oposada á la que reb l' impuls del vapor; de manera que 'l dibuix ó imatge geométrica estampada per l' Indicador, es un testimoni fidel y segur del treball que 'l vapor fa dins del cilindre y de las condicions, bonas ó defectuosas, ab que 's fa l' indicat treball: y per lo tan tothom qui comprega la lectura d' aquell dibuix sap com s' ha de fer pera corretjir los defectes que 's trovin.

* *

Las máquinas en general fan com las personas, y perdonin la comparansa, porque ho dich en lo sentit de que acusan en lo seu exterior los defectes que tenen en la part interna. Quan no van prou untadas cridan y s' escalfan, com certs polítichs d' Espanya que jo coneix y molts ja saben qui son; quan no van ben servidas per l' encarregat de cuydarlas, ho demostren molestant á la vista ab lo seu rovell, á l' oïdo, ab los seus grinyols, al tacte ab lo seu greixum ó be ab lo escalfament, al olfat per la olor ingrata de l' oli que evaporen y finalment al bon gust estètic per lo seu aspecte pobre y vulgar, que acusa 'l descuyt y la més antipática mesquinesa.

Si 's tracta de generadors de vapor, veureu un nuvolet blau, mes ó menos transparent, que acusa un junt mal ajustat, una petita é invisible esquerra d' un ferro fullós, una pessa de ferrocolat mal fosa, una estopera

mal guarnida, una vàlvula gastada ó un caragol que servi de tirant y ha sufert una mortal trencadura.

Si 's tracta d' una locomotora talment arribareu á confóndrerla ab un d' aquells monstres antidulivians, quals osseras nos donan avuy idea del seu vigor y del seu espantós aspecte. La locomotora 's mou, respira, xiscla, se nudreix, escup, y ronca. Quan puja una costa molt dreta, portant una carga feixuga, fa sentir la seva fatiga; lo seu pit crema, lo seu pas s' escursa; ara á la dreta, ara á l' esquerra, per la seva gola treu dolls de fum, com los cavalls á l' invern; y si no te prou forsa, perque un amo déspota y avaro lo vol fer treballar més del que pot, esbufega, rellisca, pert l' alé, com si patís d' ofech, y á l' últim espaternagant s' atura y s' queda morta. Quan un carreter tracta malament á la caballeria que mena, al arribar aquesta á l' estable acusa los cops rebuts ab altres tantas macaduras. Quan la locomotora arriba al seu dipòsit, acusa també la ignorancia y las violencias ab que l' maquinista l' ha maltractada, sortint en la caixa de fum, las tacas que hi han deixat las brasas encesas de l' excessiu y violent tiratje; y á la part de dins, també en la caixa de fum, la carbonissa, més ó menos granada, que s' hi trova, diu ab veu alta y clara si l' maquinista ha esforsat exageradament la máquina que te al seu cárrech. Per fi, si la locomotora no está prou ben natejada y conservada, nos ho diu durant lo seu pas escupint lo sutje dels seus canons de calefacció, fent un soroll de castanyolas y ferro vell, donant martelladas qu' alarman y molestan al maquinista, tenint pérduas d' aygua que apagan lo foch y minvan la seva forsa, sortinthi bonys en la caixa de foch, que acaba per reventarla si 'l descuyt ó la avaricia pujan al més alt grau.

Ab l' ajuda de l' Indicador, la part fisiológica del treball que en la seva part interna fan las máquinas de vapor en general, se descubreix y s' veu ab la major claretat y en tots los seus detalls, acusantnos tots los defectes que hi hagi en la distribució y si aquestos son fills d' un mal montatge en las pessas del mecanisme, ó be si aquestas son mal calculadas ó mal construïdas y pitjor conservadas. L' indicador reproduceix en la figura geométrica que senyala, tots los passos ó fases del vapor dins del cilindro ahont treballa y 'us diu ab tota exactitut, ahont comensan y ahont acaban la admissió del vapor, la seva expansió, la seva fugida á la xemaneja, la seva compressió y la seva ventatja á la admisió. Nos dona també la mesura exacte del treball dinámich en cada carrera, aixís del positiu, que dona la potencia, com del negatiu, produhit per las inevitables resistencias. Nos diu finalment lo grau fins ahont devalla la pressió atmosférica en lo condensador y si aquest es més ó menos susceptible d' escalfarse; en una paraula, l' enginyer que opera ab l' Indicador sobre una

màquina de vapor, veu tan clarament los defectes interns d' aquesta com l' expert doctor veu l' estat morbo del cos humà prenent lo puls, comprovant la temperatura del malalt ab lo termòmetre ó bé escoltantli 'ls moviments cardíachs del cor.

* * *

Un altre instrument hi ha, més senzill y més generalment conegut per los nostres industrials, del que vaig á dirne quatre paraulas porque es un verdader complement de l' indicador y d' ell ha de ferse us pera saber la forsa real y efectiva d' una màquina de vapor. Me refereixo al fre ó dinamòmetre de Prony que s' aplica no sols á questa classe de motors sino també als hidràulichs y á qualsevol mecanisme que transmeti una potencia seguint lo moviment de rotació.

Lo fre de Prony es senzillament una barra de fusta que en un extrém té un coixinet, ó per millor dir unas mordassas, que apretan més ó ménos, en lo grau que convinga, l' arbre mestre de la màquina que s' enseja. L' altre extrém està relacionat ab un contrapés al que, com una balansa, s' hi pot afegir ó traurer pes fins á trovar l' equilibri; y alashoras, per las lleys de la palanca, se calcula exactament la forsa de la màquina en cavalls efectius, dels que real y positivament transmet al arbre mestre en la que s' ha prés la mesura

Ab los resultats que 'ns manifesta l' indicador se sab, ab la ajuda del càlcul, los cavalls de forsa que fá 'l vapor dintre del cilindre en un temps donat; y ab la prova del fre de Prony, també ab la ajuda del càlcul, se trovan los cavalls efectius en lo mateix temps, resultant sempre aquestos darrers en número més reduhit. Si després d' aixó calculém los que donaria la màquina baix la pressió acusada per lo monòmetre de la caldera trovariam un resultat molt més crescut que 'ls que 'ns acusan lo dinamòmetre y l' Indicador, deduhintse de tot aixó, que la forsa del vapor té las sevas caygudas y minva quant passa de la caldera al cilindre y que encare després d' aixó la que 'l pistó reb no passa sencera á l' arbre mestre sino que també pert.

La forsa del vapor minva sempre al passar de la caldera al cilindre, y si la instalació d' una y altre en las sevas relatives posicions no està ben feta, aquesta causa per sí sola pot ocasionar gran perjudici. Dintre del cilindre torna á minvar la forsa per causa de la expansió del vapor y de la contrapressió que exerceix la afmósfera exterior y la que produheix la mateixa distribució, especialment si aquesta no està ben arreglada; en qual cas aqueixa contrapressió ó resistència pot arribar á ser una gran pèrdua de treball.

En quant á la que sofreix aquest al passar del pistó al arbre mestre es deguda al frech de las pessas del mecanisme, als seus cops, per lo joch que tenen quant ja comensan á gastarse; als seus defectes de montatje

que á vegadas presentan, resultant per una munió de causas que seria per demés explicar aquí, un conjunt de micas de pérdua de treball que integradas produheixen un gran tros. Aixís venim á parar en que, si comparem los caballs de forsa que faria la máquina suposant que dins del cilindro 's conservés pressió de la caldera durant tot lo período d' admissió, y que no existissen las ressitencias passivas, ab lo que acussan l' indicador y 'l dinamómetro, se trova aquest darrer molt rebaixat adhuc en los motors millors establerts, que no utilisan de molt ni 'l 60 per cent del treball teórich, quant ab los motors hidráulichs, especialment ab las turbinas ben construhidas ó instaladas, s' arriba lograr com á treball efectiu, lo 75 y fins lo 80 per cent del teórich.

Tot aixó demostra ab la més clara evedencia la imperiosa necessitat qu' hi ha de que 'ls mestres industrials se fixin bé en la manera com las sevas máquinas de vapor treballant, á fi de reduhir lo gasto de forsa al mínim possible; ja que, fins en los motors de vapor ben establerts aquest enérgich y utilíssim agent dona poch més de la meytat de la seva forsa. A l'extranger, quant més avansada está en industria una encontrada, mes parroquia agafa l' enginyer que 's dedica á aquestos estudis, eminentment teórichs y práctichs; porque 'ls amos de máquinas de vapor han tingut ya ocasió de valuar la diferencia entre 'l consúm de carbó d' una máquina ben gobernada, ab altre en qual instalació y conducció no hi regeix més que la cega rutina. Allá s' aconductan los amos de motors de vapor ab l' enginyer mecánich per l' estil de lo que fan los metjes en las petitas poblacions; li pagan las visitas que hi ha de fer quant están *malaltas*; altres en fi cridan l' enginyer á consulta quant tractan de fer un cambi ó en general de millorar las sevas instalacions industrials. A Catalunya, molt greu me sab haberho de dir y se 'm fá costós, encara hi ha molts fabricants que vihen com en un recó de montanya y 's passen sense *metje* per los seus motors. Aquest sol descuyt pot ferlos agravar las més senzillas malalties y en un cas de críssis forta, en lo estat general de la industria, ells serán los primers de sucumbir.

PAU SANS Y GUITART.

¡ENCAR T' ESTIMO!

Rosari de dolor y greus misteris
que tot plorant resí,
les pérfides paraules de ta carta
acabo de llegir.

A cada mot mullávanse mas galdas
y gemegava 'l pit;
al acabar regavan ja mon ánima
onades de verí.

¡Y quant llarga, Deu meu, fou la lectura
de sos mots assesins!
que grant y negre, y que feres l' abisme
que en ells mos ulls han vist!

—¿M' estimas?—un bell jorn me preguntares,
y jo 't diguí—¡t' estí!—
mes ¡ay! mon pobre cor no sospitava
que 'm pogueses trahir.

¿Per qué, ingrata, del cor que ahir besavas
ne fas ara bocins?
per qué 'm fas aborrir avuy la vida
que 'm feres grata ahir?

Que m' estimavas mes que á tu mateixa
la teva carta 'm diu,
que era 'l caliu de mon amor ta vida,
que vivias felís;

Peró que avuy d' una tant llarga ausencia
ja 't mata l' afadich
y que l' anyorament ses fereus urpes
no 't pot fer mes endins;

Que encar vols somiar, mes que en tos somnis
ma imatge no 't somriu,
y..... que corri á tos brassos—del contrari,
dus, no 't responch de mí.—

¡Ah, pérfida, cruel y miserable!
¡oh venedora vil!
digam ¿que has fet del cor y de la vida
que jo á tos peus posí?

Arreñcat de prop teu, de l' anyoransa
l' amargor he sentit,
fins m' he sentit morir algunas voltas
pró mon amor es viu.

Es viu perque mon cor l' alimentava
de dias y de nits,
perqué á tot hora jo á aprop teu vivia
en ales del desitg!

De la nit fosca en los plascents misteris,
ohia tos sospirs,
y, banyats pel perfum de ta alé pura
morian mos sentits.....

Y reclinant mon front sobre la blanca
neu verge de ton pit,
entre un petó y un carinyós—¡t' estimo!—
m' adormia felís.

M' adormia felís, mentres tu, impura,
de ma ausència al abrich
â brassos mercenaris entregavas
ton cor y ab éll á mí.

Jo he llegit en eixa trista carta,
que encar me crema 'ls dits,
la bancarrota en que del meu cor perdo
la poca part que 'n tinch.

Per jó ja ho veig tot: ja 't mir penjada
al coll del meu botxí
encantantlo ab les pérfiles carícias
que foren mon encís.

Y tu, tant ruborosa, tant modesta,
segons ta cara diu,
no te 'n confessarás, oh no, sacrílega,
d' aqueixos dos greus crims.

Quant los meus ulls veurán lo que llegeixen
de tos mots entre-mitg,
potser, si no has llensat ja la careta,
que 't fasse jo enrogir.

Mes no ho fasses, no penses, no, que ets lladre
y venedora vil,
que jo ja sé que al cel hi ha una justícia
que als crims los hi diu crims.

Y si algun dia veus que aprop teu passo,
y sens fondos sospirs,
no 't penses pas que sia la venjança
qui torba tos festins.

Pensa tant sols que veus l' ànima trista
de tont amant antich
que ve á comprá una eternitat de penas
per dirte ¡Encar t' estim!

N. VERDAGUER CALLÍ.

Barcelona. 1884.

Encara que rebuda ab notable retràs, no podém resistir á la tentació de publicar la següent carta que 'ns ha dirigit un dels nostres més actius col·laboradors:

Senyor Director de LO CATALANISTA.

Amich Capmany: Al arribar aquesta á tas mans suposo que ja haurás vist lo primer número de *La Semana Popular Il·lustrada*, periòdich que, segons mos particulars informes, ve destinat á que nostre classe treballadora, per un preu módich, pugui adquirir una ilustració que, al mateix temps que li dona á conéixer los principals invents científichs é industrials, li proporciona una lectura amena y d' actualitat, fundada sobre 'ls principis de la més sana moral. Ab veu entussiasme

fou rebuda sa aparició en aqueixa ciutat, tant, que l'única objecció que se li feu era la de ¡llástima que no sigui escrita en català!

Molt es de plányer que un periódich que ve destinat á tenir gran circulació, y qual tirada 's fa á Barcelona, no posi un xich més de cuidado al relatar fets de la historia catalana; y dich aixó, amich Capmany, perque al llegir la explicació del grabat del segon número de dit periódich, grabat que titula *Fivaller ante D. Fernando de Antequera*, me caygué l'ánima als peus al veurer qu' en eixa explicació se destrossa llastimosament á la historia patria; basta dirte que á n' en Jaume lo desdixat li diu l' autor del solt, *D. Enrique de Aragón, conde de Urgel*, y del grabat en qüestió (qu' es copia del quadro d' en Tusquets, *Fivaller elxigint d' en Ferrán d' Antequera lo vectigal de la carn*): «Los catalanes no admitieron por Rey á D. Fernando, sino después de haberle hecho jurar á instancias de Fivaller solemnemente sus fueros, y este es el hecho que representa el cuadro...»

Ab explicacions com aquesta, lo poble prompte tindrà apresada la historia de la... Xina, que lo que es la nostra no la apendrà pas. Sort que aquest es lo fet més popular de la historia catalana, y fins los noys què van á las primeras lletres saben de sobras que la estatua d' en Fivaller que hi há en la Casa de la Ciutat, es per commemorar á un conseller que feu pagar al Rey la contribució que de dret li pertocava.

Al propietari del citat periódich toca posar correctiu á semblants disbarats, ó de lo contrari, teino que 'n sufrirá un bon xich la popularitat, á mon entendre molt merescuda de *La Semana Popular Ilustrada*.

Sens més disposa de ton afm. S. S.

J. B.

Barcelona 8 Agost 1890.

NOVAS

Avuy, la Subsecció 2.ª del Ateneo Sabadellés donará una vetllada en lo Saló d' espectacles del mateix, posantse en escena lo drama en 3 actes, *La Paz del hogar* y una divertida pessa.

S' ha establert un Club velocipedista en una de las espayosas salas dels "Camps de Recreo".

Lo passat dijous se celebraren en la Parroquia de la Puríssima Concepció los funerals en sufragi de l' ánima de don Feliciá Ribot y Baqués, pare de nostre company en la premsa D. Manel Ribot y Serra.

En ells hi vegerem una numerosa concurrencia de las personas mes distingidas d' aquesta ciutat, que demostrá las moltas simpatías que per sos mérits s' havia conquistat en vida lo finat.

Servéixili á la familia de consol aquesta mostra d' estimació y desinteressat afecte.

La Festa Major del vehí poble de Sant Esteva de Castellar, que se celebrá los passats diumenge y dilluns, ha estat enyuany molt concorreguda de forasters, dels que n' hi havia en número molt considerable d' aquesta ciutat.

Los festeigs anunciats se celebraren tots sense que s' hagi de lamentar ni 'l mes petit desordre.

Lo joch se prohibé terminantment no haventhi hagut gens de tolerancia per part de las autoritats.

La professó fou molt concorreguda, vegentsi formar en ella las personas mes distingidas de la localitat y algunas de fora, prova evident de las moltas simpatías ab que conta lo Sr. Arús, Alcalde de la població, á qui fou encarregat lo pendó principal.

Segons l' autorisada opinió de varis facultatius, la salut es inmillorable en nostra ciutat. En aquesta época de calors cap altre any s' havian registrat menos defuncions en l' obtival. Convé no obstant abstenirse de menjar fruytas verdas y sobre tot tomatechs.

La Junta Directiva de la Associació d' Excursions Científicas de Barcelona, ha acordat col·locar aquest any en la galeria de nostres eminents excursionistas, al cronista guerrer Muntaner. Ha acceptat l' encàrrech de fer sa biografia, l' erudit catadràtich Dr. D. Antoni Rubió y Lluch, que tant á fondo coneix la historia de aquellas gloriosas expedicions guerreras al Orient, com ne té donats probats exemples ab las recomanables publicacions que ha fet de las mateixas.

Diu *El Globo*, de Madrid, que en la Academia d' Estat Major sols hi cursaren l' any passat *dos alumnos*, important *100.000 pesetas* los gastos de la Academia.

A rahó de *50.000 pesetas* per cada un.

¡Sí que es una enseyanza ben cara!

Formant un abultat volúm, s' ha publicat lo segon tomo del *Códich civil Espanyol* comentat y concordat ab lo dret foral virgent en Catalunya, Aragó, Navarra y demás territoris aforats, ab la jurisprudencia del Tribunal Suprém de Justicia y ab los Códichs civils de la major part dels paissos d' Europa y América, per lo magistrat de la Real Audencia d' aquest Territori don Lleó Bonel y Sanchez. L' expresat tomo conté lo Llibre segon del nou Códich civil espanyol.

En vista de consultas dirigidas desde fora al *Centre Catalanista* d' Olot sobre si serían atmesas en lo Concurs Fotogràfic Regional, coleccions que no fossin de aquella comarca, s' ha decidit que se atmeterán; però no podrán tenir opció al premis ordinari publicats. No obstant lo Jurat podrá acordar en son veredicté alguna distinció honorífica y nominal si ho creu convenient.

Mataró celebrá fa poch dias ab grant solemnitat la sua festa Major.

L' últim día de festeig tingué lloch una vetllada literari musical, ab la que s' inaugrà lo "Centre d' Agremiats", associació de que forman part gran número d' industrials y comerciants de Mataró L' acte fou brillant y revestí un caràcter patriòtich de bona mena

y marcadament regionalista. Donà 'l tó de la festa 'l discurs de fondo encarregat al distingit catedràtic d' Economia política de la Escola industrial de Barcelona; don Terenci Thos y Codina, qui s' ocupá molt oportunament de cóm los gremis de la edat mitjana influhiren en la marxa política dels negocis, y sobre tot Catalunya, y de lo molt que avuy tenim que aprendre en los problemas que resolgueren, tan baix lo punt de vista econòmic com lo polítich, en aquell sistema de representació corporativa ideal quo avuy rescuita la novíssima ciencia política y del que 'l regionalisme es una immediata conservació.

Seguí després la lectura de varias poesías per los senyors Deden, P. Concaballa, Torrent, Manent y algun altre que no recordém, la execució d' escullidas y variadas pessas de música y 'l cant d' algunas composicions de 'n Clavé, executadas per una societat coral de Mataró.

Al acte hi assistí una numerosíssima concurencia que omplí de gom á gom l' espayós teatro d' Euterpe.

Nostre apreciable colega de Barcelona *La Vanguardia*, en son número corresponent al día 3 del corrent, publica un notable article titulat *El Palacio de D. Eusebio Güell*, de Barcelona.

En dit article, que ocupa la mitat del periódich, hi ha intercalats varis grabats representant algunas de las notables pessas del palau, que perteneix á un estil completament nou, y materialment oposat á tots los estils coneguts tan antichs com moderns. En una paraula: es una arquitectura que no te precedents.

Lo magnífich palau que 'ns ocupa, situat en lo *Carrer Nou de la Rambla*, ha sigut ideat y fet executar per un distingit arquitecte reussench, lo senyor Gaudí, que tingut la fortuna de trobar, en don Eusebio Güell y Bacigalupi, un potentat que ha posat sos caudals á disposició del constructor, sens traba ni mirament de cap mena, confiat sols en son talent é inventiva.

Una observació devém fer ab gust áproposit d' aquesta grandiosa obra: y la de que tots los artistas y treballadors que hi han intervingut han sigut catalans, essent de fabrica catalana també los productes que s' han útilisat en la construcció.

Aixó honra moltíssim al senyor Güell, que no en vá s' honra en lo títol de *catalanista*.

A son temps se celebrá en Berga la vetllada literaria-musical dedicada al eminent philosoph Rvnt. B. Antoni Comellas, una gloria catalana que ha lograt atravesar las fronteras.

Dit acte tingué lloch en l' espayós saló denominat de la Opera, lo qual estava adornat ab gust y elegancia; sota d' un rich dosser hi havia 'l retrato del malaguanyat bergadà, las parets laterals estavan cobertas ab domassos vermells sobré 'ls quals hi havia coronas de llorer dedicadas als bergadans ilustres y del sostre penjavan artísticas aranyas que ab sa llum donavan un magnífich aspecte al saló, fent resaltar la escullida concurrencia que l' omplia.

Lo Rvnt. Llorens Sendada feu lo discurs de obertura, exposant en brillants períodos, que mereix molts aplausos l' objecte de dita festa: entrant després á descriure las obras del gran philosoph, com també las distincions de que havia sugut objecte; no sols en Espanya sino en l' extranger.

Se llegiren després varis discursos, alguns dels quals alcançaren grans aplausos, com també las poesías y d' un modo especial los dels joves Pere Font y Joan Perarnau.

En los intermedis s' executá un escullit programa musical. Dita festa, que complagué en gran manera á quanst hi assistiren, revestí un marcat caràcter catalanista.

Hem rebut un exemplar de la obra de don Eduart Toda y Güell premiada per la Biblioteca Nacional en lo Concurs públich de 1887, publicada á expensas del Estat y titulada *Bibliografía Española de Cerdeña*.

Está dividida la obra en tres parts, seguida cada una de dos apéndices. Tracta la primera dels *Llibres hispano-sardos*, la segona dels *Manuscrits y códices existents á Cerdenya* y de *La imprenta en Cerdeña*, la tercera.

Precedeix al llibre una *Introducció*, una explicació del *Plan del Llibre* y una enumeració de las *Fonts* en que ha begut l' autor pera poguerli donar forma, seguit de varios *Apéndices*.

Tan prompte 'ns siga possible 'ns ocuparem d' aquesta obra ab la extensió que 's mereix.

Veliaquí uns curiosíssims datos publicats per la prempsa barcelonina, que deurian obrir los ulls de tots los obrers sensats sobre la pesada burla que se 'ls li juga per los que 's diuhen pomposament sos mateixos germans:

La quota semanal ó mensual ab que 'ls obrers contribuïxen á sostenir las societats de sos respectius oficis ó agrupacions, representa una quantitat tan considerable en total, que sols á Barcelona han entregat los obrers, desde l' any 1868 al actual, la fabulosa suma de SET MILLONS de pessetas.

Als obrers, més que á ningú més los hi convendria averiguar en qué s' ha invertit aqueixa suma, y cuántas fábricas hagueran pogut aixecar ab tants diners si 'ls haguessin acumulat en las *Caixas d' estalvis*.

Més sobre 'l gloriós Monastir de Sant Cugat del Vallés.

Aprofitant la circumstancias de trobarse en la vehina capital los académichs numeraris de la Real Academia de la Historia, Excm. senyor Víctor Balaguer y reverent Pare don Fidel Fita, la Comissió provincial de Monuments los invitá pera que 's servissin assistir á una de sas sessions al objecte de tractar dels medis conduhents á la conservació y restauració del antich monastir de Sant Cugat del Vallés. Fà poch se verificá aquesta sessió, á la que hi congrueren lo expressat senyors académichs. La Comissió de Monuments doná compte dels travalls que de llarga fetxa yé fent pera lograr lo referit objecte, y 'l ponent de la sub-Comissió que especialment entent en dit assumpto, l' arquitecte don Francisco de P. de Villar, ab los planos del monument á la vista, completá las explicacions y afegí alguns detalls técnichs d' importancia pera coneixer l' estat del Monastir. Després d' una discussió molt detinguda, en la que regná unanimitat de parers, los senyors académichs Balaguer y Pare Fita y 'ls individuos de la Comissió de Monuments, adoptaren diferents acorts, encaminats tots á conseguir que no sufreixin cap dany la iglesia y 'ls claustres, á evitar sa ruina, que, sense ser imminent, podria venir sino s' acudís á la reparació d' alguns desperfectes, pera la qual haurá d' invitarse alguna quantitat un xich considerable, y á restaurar després lo claustre y 'l temple pera retonarlos á son primitiu estat.

Nos adherim á la següent oportuniíssima petició que li fa un diari barceloní al Ajuntament de la vehina capital:

"Sería en realitat molt just y oportú que la Corporació Municipal publiqués los escrits inédits de 'n Monturiol. Las memorias que publicá desde 1859, quals edicions están agotadas y 'l informes y dictámens que emeteren las comisiones científicas que examinarenen l' Ictíneo ó peixnau ab que nostre sabi, laboriós y desgraciat paysá presentá resolt pràcticament lo problema de la navegació sub-marina. Entre aquestos informes y dictámens n' hi há d' oficials de nostra Armada, molt faborables al Ictíneo. La publicació dels escrits de Monturiol de l' Ajuntament sería de poca importancia donats los moderns procediments de foto-grabat y foto tipia, pera reproducció de dibuixos y planos; aquilataria mes lo mérit de la invenció y la prioritat del Ictíneo y sería elevar un monument de major elevació y duració que un retrato, una columna ó un arch triomfal, donchs la premsa assegura la difusió y la perpetuïtat.

Barcelona es un cert modo la ciutat de la navegació sub-marina y en absolut lo es el Ictíneo, puig en Barcelona escrigué Monturiol sa Memoria referent á aquella y practicá sos ensatjos y experiments ja en 1858, en Barcelona se construhiren sos dos Ictíneos, aquí 's practicaren desde 23 de Setembre de 1859, moltes provas publicas ab los Ictíneos, després de numerosas provas paticulars. Nos consta que la familia y 'l biógraf de Monturiol están á las ordres de la municipalitat pera proporcionar los escrits de Monturiol relatius á navegació sub-marina, á fi de que sian publicats y 'ls datos y noticias pertinents al objecte. La biografia hauria de ser únicament lo prólech é introducció, que donés á conexer al llegidor la personalitat del autor dels tractats y Memorias referent á la navegació sub-marina y del Ictíneo, formant l' obra ó volúm, aquestos escrits del gran inventor y 'ls informes y dictámens que emeteren en tals personalitats científicas referent de son invent y de la manera completa y satisfactoria com l' Ictíneo resolgué lo problema de la navegació sub-marina.

Es d' esperar que la corporació municipal procurarà á la ciutat y 's procurarà á sí mateixa la gloria gens costosa de publicar los escrits de Monturiol y 'ls informes científics emesos referent á son Ictíneo, no limitantse á la publicació de la biografia: no hi ha mes que portar á la tipografia manuscrits de Monturiol é impresos y al taller de fototipia los dibuixos y planos que se acompanyan á qüestos escrits.

Ab major títol podrém allavors colocar l' Ictíneo entre 'ls emblemas gloriosos en l' orde moral é intelectual ab que pot ser adornat com de preciosa orla, l' escut d' armas ó sello de Barcelona..

Procedent de París se trova á Olot lo jove y aprofitat escultor senyor Blay, fill d' aquella vila, y pensionat per la Excm. Diputació provincial de Girona. Sembla que dit senyor se proposa realisar des d' allá son envió per la pensió d' enguany, consistent en un baix relleu que commemori un fet del siti de Gerona á qual efecta porta ja de París estudis fets y un boceto que á tots los que l' han vist ha deixat molt ben impresionats.

Ha sigut nombrat Bisbe de Brounsville (Tejas-California) un sacerdot catalá, lo reverent don Pere Verdaguer, que actualment desempeyava lo càrrech de Rector en la ciutat dels Angels. Lo reverent Verdaguer es fill de Sant Pere de Torelló y després d' haver cursat en Vich y en Barcelona, passá á las missions de California ab lo Bisbe Aamat. Es probable que la consagració del nou Bisbe tingui lloch á Barcelona.

Ha sigut nombrat individu del Jurat Calificador del Certámen Literari que celebra enguany l' Ajuntament de Gracia, 'l celebrat *Mestre en Gay Saber* nostre estimat amic don Joaquím Riera y Bertrán.

Imprempta y Enquadrernacions de J. Comas, Madoz 31 y 35 y Sol 138, teléfono n.º 46.—SABADELL